

Profesionalno učenje in delovanje učiteljev

Zbirka Kakovost v vrtcih in šolah 3

Zbirka Kakovost v vrtcih in šolah

- 1 Področja in standardi kakovosti – nacionalna izhodišča
- 2 Dosežki učencev ter dosežki otrok v razvoju in učenju
- 3 Profesionalno učenje in delovanje učiteljev**
- 4 Varno in spodbudno učno okolje
- 5 Vodenje vrtcev in šol
- 6 Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti s samoevalvacijo

Urednika Mateja Brejc in Klemen Širok

Uredniški odbor Mateja Brejc, Simona Bezjak, Gašper Cankar,
Saša Grašič, Alenka Jurič Rajh, Tomaž Kranjc, Tatjana Krapše,
Tanja Rupnik Vec in Branko Slivar

ISSN 2630-4031

Publikacija je sofinancirana s sredstvi Evropskih socialnih skladov
v okviru programa Vzpostavitev, dopolnitev in pilotni preizkus
modela ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti
na področju vzgoje in izobraževanja.

Publikacija je brezplačna

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Šola za ravnatelje

Državni izpitni center

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Profesionalno učenje in delovanje učiteljev

Tatjana Krapše
Tanja Rupnik Vec
Jelka Čop
Oton Jerman
Branka Likon
Davorin Majkus
Lidija Stadler
Andreja Strmšek
Igor Vulič
Eva Zule

Vsebina

Profesionalno učenje in delovanje učiteljev · 5

Standardi kakovosti profesionalnega učenja in delovanja učiteljev · 9

Navedena literatura · 25

Profesionalno učenje in delovanje učiteljev

Tatjana Krapše, Tanja Rupnik Vec, Jelka Čop, Oton Jerman,
Branka Likon, Davorin Majkus, Lidija Stadler,
Andreja Strmšek, Igor Vulič in Eva Zule

Uredila Tatjana Krapše

Strokovna svetovalca Brigita Žarkovič Adlešič in Branko Slivar

Jezikovni pregled Lena Vastl

Oblikovna zasnova Sašo Gorjup

Oblikovanje in tehnična ureditev Alen Ježovnik

Zbirka Kakovost v vrtcih in šolah 3

Urednika Mateja Brejc in Klemen Širok

ISSN 2630-4031

Izdala in založila Šola za ravnatelje

Vojkova 63 · 1000 Ljubljana

Ljubljana · 2019

© 2019 Šola za ravnatelje

<http://solazaravnatelje.si/ISBN/978-961-6989-30-5.pdf>

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

COBISS.SI-ID=298652160

ISBN 978-961-6989-30-5 (pdf)

Profesionalno učenje in delovanje učiteljev

Kakovostno izobraževanje je močno odvisno od dobrih učiteljev.¹ Temeljna vloga učiteljev v procesu učenja in poučevanja je celostna skrb za učence, v osebnotnem, poklicnem in družbenem smislu. Paradigma dobrega učitelja prehaja od učitelja, ki dobro poučuje, k učitelju, ki spodbuja učenje oz. učenje usmerja tako, da učencu omogoča optimalne dosežke in razvoj (Valenčič Zuljan in Blanuša Trontelj 2014; Paniagua in Istance 2018).

Pomemben vpliv na kakovost učenja učencev najlažje dosežemo, tako da opolnomočimo učitelje, da bodo prevzemali odgovornosti za lastno profesionalno učenje, spremembe in evalviranje neposrednega učinka na izboljšanje kakovosti učenja učencev.

Učitelji s profesionalnim učenjem razvijajo svoje strokovno znanje ter si zagotavljajo kritično informiranost in poznavanje strokovnega področja. Učitelji, ki so vključeni v različne profesionalne učeče se skupnosti, bolje profesionalno delujejo – spodbujajo učence in zagotavljajo visoko kakovostne učne izkušnje, kar učencem omogoča, da dosežejo svoje potencialne. Pomembno je, da imajo učitelji raznolike priložnosti za razvijanje strokovnega znanja in izkušenj s ciljem izboljšati kakovost učenja in poučevanja. Pomemben del profesionalnega učenja je kritično vrednotenje in raziskovanje lastnega dela (OECD 2018; Polak 2010; Žgank 2016; Lesničar idr. 2017). »Prav kakovostno in učinkovito profesionalno učenje učiteljev je tisto, ki lahko spremeni njihova prepričanja, stališča, vrednote, znanje, spretnosti, tako da ti spremenijo prakso svojega delovanja v razredu, to pa bo posledično izboljšalo učenje učencev in njihove dosežke« (Zavašnik Arčnik 2015, 16). Prav takšno profesionalno učenje se razvija v sodelovanju z drugimi učitelji v šoli in izven šole, saj tako svojo prakso, način razmišljanja ipd. vidijo drugače in posledično svoje delovanje tudi spreminjajo (Harris in Muijs 2003; Stoll in Louis 2007; Fleten 2009; Harris in Jones 2010; Zavašnik Arčnik in Erčulj 2015; Grah idr. 2017).

Dejstvo je, da se učiteljeva vloga spreminja in s tem tudi njegovo profesionalno učenje in delovanje. Na to vplivajo različne okoliščine kot so npr.:

¹ V besedilu uporabljamo poimenovanja *šola*, *učenec*, *učitelj*. S poimenovanjem *šola* označujemo vrtec, osnovno šolo, srednjo šolo, dijaški dom in organizacije za izobraževanje odraslih. S poimenovanjem *učenec* označujemo otroka v vrtcu, učenca v osnovni šoli in dijaka srednje šole oz. dijaškega doma. S poimenovanjem *učitelj* označujemo strokovne delavce v vrtcu, osnovni in srednji šoli oz. dijaškem domu ter mentorje dijakom pri delodajalcih.

razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki omogoča splošno dostopnost do znanja, nova spoznanja na področju učnih metod in oblik, strategij dela, učenja in poučevanja, individualnih razlik v stilih učenja, vse večje prepoznavanje raznolikosti učencev ipd.

Sodobni principi učenja in poučevanja so usmerjeni v spodbujanje proaktivne vloge v učnem procesu, kar tako učenca kot učitelja postavlja v dinamičen in sodelujoč odnos. V taki učni praksi ustvarja pogoje za spodbudno učno okolje, kjer učenec poleg znanja/védenja načrtno izgrajuje tudi spretnosti in veščine ter si v konstruktivnem dialogu med vrstniki in odraslimi oblikuje svoj model vrednot. Za »vodenje« učenega procesa je pomembno, kako učitelj razume učenje in da pozna najnovejša spoznanja in paradigme o učenju.

Sodobne raziskave (Dumont, Istance in Benavides 2013) navajajo, naj učitelj pri svojem delu upošteva, da ima učenec pri učenju aktivno vlogo, učenčevo predznanje, ravnovesje med usvajanjem konceptov, veščin in meta-kognitivnih kompetenc, sodelovalno učenje, formativno spremljanje in vrednotenje, ter vključuje raziskovalne pristope in uporablja sodobno tehnologijo itd. Prav tako naj učitelj pri svojem delu upošteva naslednje značilnosti sodobnega razumevanja učenja (str. 50–53):

- učenje je konstruktivno: raziskave vedno znova potrjujejo, da učenci znanja ne sprejemajo od zunaj, ampak ga izgrajujejo v procesu osmišljanja svojih izkušenj;
- učenje je samoregulirano: uspešnejši so tisti učenci, ki obvladajo samouravnavanje, tj. tisti, ki znajo učinkovito organizirati svoj čas za učenje, ki si sami postavljajo cilje ipd.;
- učenje je kontekstualno: kakovosten proces učenja dokazano vedno poteka v družbenem in kulturnem kontekstu ter v sodelovanju z njim;
- učenje je sodelovalno: učinkovito in uspešno učenje poteka v sodelovanju z drugimi učenci, drugimi ljudmi, sredstvi in tehnologijo;
- učenje je kumulativno in pri vsakem posamezniku poteka drugače.

Učni proces, ki upošteva zgoraj omenjene značilnosti omogoča pridobivanje kakovostnega znanja, spretnosti in vrednot pri učencih in pri tem upošteva potrebe vsakega od njih. Učitelj pri tem sledi načelom formativnega spremljanja (Holcar Brunauer idr. 2017). Učitelj nenehno ugotavlja, kako učenci napredujejo na poti doseganja ciljev, in pouk prilagaja povratnim informacijam, ki jih pridobi od učencev. Izmenjave informacij med učenci in učiteljem prispevajo k bolj učinkovitemu učenju, premagovanju vrzeli, preseganju pomanjkljivega ali napačnega razumevanja ter izboljševanju dosežkov (Black idr. 2002). Z aktiviranjem učencev, spodbujanjem njihovega razmišljanja in zastavljanja vprašanj, poleg učinka na učne dosežke, učitelj spremeni tudi celotno dinamiko dela v razredu in izboljšuje odnose med učiteljem

in učenci ter med učenci samimi. Kakovostni odnosi in dosežki imajo povraten pozitiven učinek na motivacijo za učenje, kar pripomore k sproščenemu vzdušju v razredu in boljšemu počutju učencev ter vpliva na njihov odnos do šole in znanja nasploh. Za doseganje kakovostnih dosežkov učencev, je pomembno, da učitelj pridobiva dokaze o predznanju, učenju in razumevanju učencev skozi celoten učni proces. Zbrani dokazi so kašipoti za učitelja, saj mu omogočajo vpogled v razumevanje in učenje učencev. Poleg učitelja dokaze zbirajo in vrednotijo tudi učenci. Na podlagi le-teh prilagaja nadaljnje procese poučevanja in usmerja učenčeve procese učenja (William 2013).

Učiteljeva praksa v razredu oz. učni proces je odvisen od njegovih pojmovanj oz. subjektivnih teorij učenja in poučevanja, zato je pomembno, da se stalno uči in nadgrajuje svoje znanje z najnovejšimi spoznanji pedagoških strok in rezultatov raziskav.

Sodobni pogledi na razumevanje profesionalnega učenja poudarjajo:

- aktivno oblikovanje in usmerjanje lastnega profesionalnega razvoja,
- kritično presojanje, refleksijo kot temelj profesionalnega učenja učitelja,
- povezovanje pojmovanj in ravnanj,
- sprejemanje kognitivno-konstruktivističnega modela pouka,
- razumevanje profesionalnega učenja kot vseživljenjskega procesa.

Profesionalno učenje poteka na različne načine, formalno in neformalno, individualno in skupinsko, v in izven šole itd. Ne glede na način je pomembno, da je profesionalno učenje načrtovano in sodelovalno, pri čemer je timsko izkušensko delo eden od učinkovitih načinov za izboljšanje pedagoške prakse znotraj šole. Sodelovanje učiteljev iste šole omogoča razvoj smiselnega učenja med njimi. Ob tem se ponujajo priložnosti, da z opazovanjem, skupnim načrtovanjem izvajanja učnega procesa in izmenjavo pedagoških praks učitelji usmerjajo profesionalno delovanje, ki temelji na rezultatih poučevanja lastne prakse (Novak 2018; Hargreaves in O'Connor 2017).

Enako pomembno kot to, da učitelj sam skrbi za svoje profesionalno učenje in delovanje, je tudi to, kako šola kot organizacija omogoči vrsto priložnosti (Erčulj in Trunk Širca 2000, 6). V šoli je za ustvarjanje pogojev za učenje, ki učiteljem omogočajo profesionalni razvoj, v okviru svojih pristojnosti, odgovoren tudi ravnatelj šole (Koren 2007; Erčulj 2011). Profesionalno učenje mora tako biti načrtovan in usmerjen vseživljenjski proces, ki se začne z dodiplomskim izobraževanjem in nadaljuje skozi vso poklicno pot.

Standardi kakovosti profesionalnega učenja in delovanja učiteljev

Pri opredelitvi standardov kakovosti profesionalnega učenja in delovanja izhajamo iz vprašanja: *Kakšen naj bo učitelj, da bo:*

- ustvarjal varno in spodbudno učno okolje (glej tudi zvezek 4) ter
- spodbujal in omogočal optimalne dosežke učencev ter dosežke otrok v razvoju in učenju (glej tudi zvezek 2)?

V standardih, ki so navedeni v nadaljevanju, poudarjamo učiteljevo vlogo in *vodenje učnega procesa*, skrb za *profesionalno učenje* ter delovanje v različnih *skupnostih* v in izven šole.

Standarda	Kazalniki
Učitelj usmerja učenje tako, da učencu omogoča optimalne dosežke in razvoj.	Učitelj vodi učni proces tako, da učencu omogoča pridobivanje in izkazovanje kakovostnega znanja, spretnosti in prečnih veščin. Učitelj ustvarja varno in spodbudno učno okolje. Učitelj spodbuja razvoj učenčevih vrednot.
Učitelj načrtuje, spremlja, vrednoti in izboljšuje svoje profesionalno delo in usmerja svoj razvoj.	Učitelj načrtuje profesionalni razvoj in se vključuje v različne oblike profesionalnega učenja. Učitelj spremlja in vrednoti lastno prakso ter jo izboljšuje.
Učitelj deluje v (profesionalnih učečih se) skupnostih.	Učitelj se vključuje in prispeva k razvoju učeče se skupnosti v šoli. Učitelj se vključuje in deluje v skupnostih izven šole.

Standard 1

Učitelj usmerja učenje tako, da učencu omogoča optimalne dosežke in razvoj

Učitelj vodi učni proces tako, da skrbi za razvoj vsakega posameznika učenca. Učence spodbuja, da sprašujejo, rešujejo probleme, raziskujejo ter da načrtujejo lastno učenje, ga spremljajo in vrednotijo. Za to mora vzpostaviti varno in spodbudno učno okolje, v katerem se počutijo sprejete in upoštevane, kar jim omogoča, da vzpostavljajo odnose s sošolci in z njimi sodelujejo. Učitelj učence spodbuja, da v razpravah izražajo svoja stališča, tudi, kadar so drugačna od prevladujočih, da jih reflektira in argumentira. V raznovrstnih situacijah učitelj učence spodbuja k tveganju, jim dovoljuje, da delajo napake in se iz njih učijo. S svojim razmišljanjem, doživljanjem in ravnanjem daje učencem zgled za razvoj vrednot kot so učenje, znanje, spoštovanje različnosti, odgovornost itd. ter jih spodbuja, da izgrajujejo lasten sistem vrednot.

Kazalniki kakovosti

- 1.1 Učitelj vodi učni proces tako, da učencu omogoča pridobivanje in izkazovanje kakovostnega znanja, spretnosti in prečnih veščin.
- 1.2 Učitelj ustvarja varno in spodbudno učno okolje.
- 1.3 Učitelj spodbuja razvoj učenčevih vrednot.

Opisi kazalnikov in primeri vprašanj za razmislek so prikazani v preglednici na straneh 12–13.

Standard 1 | Učitelj usmerja učenje tako, da učencu omogoča optimalne dosežke in razvoj

Kazalniki	Opis kazalnikov	Primeri vprašanj za razmislek
Učitelj vodi učni proces tako, da učencu omogoča pridobivanje in izkazovanje kakovostnega znanja, spretnosti in prečnih veščin.	Učitelj razume, kaj je kakovostno znanje, kakovostno učenje in poučevanje ter sodoben, s sodobnimi teorijami in spoznanji znanstvenih raziskav usklajen pogled na procese (metode, oblike in strategije dela), ki do takšnega znanja vodijo, npr. problemski pouk, samostojno raziskovanje in odkrivanje, učenje z razumevanjem, formativno spremljanje in vrednotenje učenja itd. Upošteva individualne razlike med učenci in vodi učencu prilagojen pouk tako, da izhaja iz interesov in predznanja učencev, izbiro različne oblike in metode učenja ter prilagaja način preverjanja in ocenjevanja načina poučevanja ter posebnostim učencev. Za podporo učenju učencev komunicira in sodeluje s starši. V pouk vnaša sodobno učno tehnologijo ter spodbuja razvoj raznovrstnih spretnosti in veščin. Pouk vodi tako, da učenci razvijajo uporabno znanje. Izvaja dejavnosti, ob katerih učenci spoznavajo sebe.	• Katera znanja in katere veščine pri svojem poučevanju postavljam v ospredje? Kako razumem pojem kakovostno znanje? • Na kakšen način (s katerimi metodami in pristopi/strategijami) skrbim za doseganje kakovostnega znanja? Izvajam učni proces tako, da bodo vsi učenci uspeli v skladu s svojimi zmoglostmi? • Kako vključim učence v skupno načrtovanje ciljev, poti do njih ter določanje kriterijev uspešnosti učenja? • Kako se povezujem z drugimi učitelji (in mentorji v podjetjih) pri načrtovanju skupnih ciljev, poti do njih ter določanju kriterijev uspešnosti učenja? • Kakšne povratne informacije zagotavljam svojim učencem? Kako v ta proces vključim druge učence? • Kako pri učencih razvijam prečne veščine, kot so kritično mišljenje, sodelovanje in komuniciranje, ustvarjalnost, podjetnost in inovativnost, zmožnost samouravnavanja na različnih področjih in podobno? Kakšne dokaze imam na voljo? • Kako v učni proces vključujem elemente kariernе orientacije? • Kako vešče in kako pogosto uporabljam informacijsko-komunikacijsko tehnologijo? Katere prednosti IKT izkoriščam in kako učence opozarjam na pasti rabe IKT? • Kako pogosto izvajam pouk izven šolskih prostorov? • Ali dovolim, da se učenci učijo na napakah? V kolikšni meri spodbujam medvrstniško učenje? • Ali učenci ob vseh prilagoditvah dosegajo primerljive dosežke? • Kako razvijam skupno odgovornost s starši za učenje učencev? Katere uspešne strategije pri tem uporabljam?

Učitelj ustvarja varno in spodbudno učno okolje. Učitelj ustvarja učne situacije, ki dajejo učencem možnost uspeha in razvoja pozitivne samopodobe. Kaže zanimanje za učenca, pohvali njihovo prizadevanje in dosežke, sproti jim posreduje povratne informacije. Ustvarja odprto učno okolje. Spodbuja in spremlja zdrav telesni in duševni razvoj učencev. Vzpostavlja jasna pravila, je dosleden v svojih zahtevah in dejanjih. Spodbuja spoštljivo medsebojno komunikacijo. Prizadeva si, da bi bilo učenje (tudi) v skladu z interesi učenca. Organizira učni proces tako, da spodbuja sodelovanje med učenci. Pri ustvarjanju pogojev za varno in spodbudno učno okolje sodeluje tudi z družinami otrok. Spodbuja strpnost v komunikaciji, naša humor in sproščeno vzdušje. Varuje zasebnost in dostojanstvo učenca in drugih deležnikov, zato z informacijami skupne narave ravna skrbno in odgovorno.	Učitelj spodbuja razvoj učenčevih vrednot. Učitelj spodbuja razvoj vrednot, kot so učenje, znanje, spoštovanje različnosti, svoboda, odgovornost in skladno s temi v šolskem okolju tudi deluje v različnih vsakodnevnih situacijah, spodbuja razpravo o družbenih vrednotah in vrednotah šole. Učence spodbuja k refleksiji o lastnem vrednostnem sistemu.
• S čim naredim svoje ure zanimive za učence? Kako pogosto vnašam oblike sodelovalnega učenja v pouk? Kako uravnavam konfliktna situacije med učenci ter med seboj in učencem/učenci? • Kako dobre odnose imam z učenci in kaj storim, da imajo učenci dobre odnose tudi med seboj? • Kako prilagajam svoje poučevanje in preverjanje znanja individualnim učenčevim specifikam? • Kako upoštevam socialno neenakost in kulturno raznolikost med učenci? • Kako prispevam k zdravemu telesnemu in duševnemu razvoju ter izbiri zdravega življenjskega sloga pri učencih? • Kakšna pravila veljajo v mojem razredu? Kako jih vzpostavim in kakšno vlogo imajo v tem procesu učenci? • Kako skrbim za korektno in spoštljivo medsebojno komunikacijo? • Kako visoka pričakovanja do učencev imam? Kako učenci to vedo? • Kako ravnam s podatki o učencih? • Kako spremljam in vrednotim kakovost sodelovanja s starši? Na kakšen način omogočam, sprejemam in upoštevam njihova mnenja in pobude?	• Katere so moje osebne vrednote? Katere so vrednote šole? Katere vrednote in na kakšen način spodbujam v učnem procesu? Katere vrednote se izražajo v mojih dejanjih? Kakšen zgled sem za učence? Kaj se moji učenci od mene lahko naučijo v zvezi z vrednotami, življenjskimi nazori itd.? • Kako spodbujam razpravo o vrednotah in samorefleksijo o njihovem vrednostnem sistemu pri učencih? • Kako skrbim, da učenci izkazujejo spoštovanje in strpnost, da so aktivni državljani? • Kako pri učencih razvijam družbeno odgovornost, odgovornost do okolja in do sebe? • Kako usmerjam in razvijam pozitiven odnos učencev do učenja?

Primeri meril in opisnikov kakovostnega usmerjanja učenja učencev

- Učitelj pozna kurikulum/učni načrt in udejanja cilje in standarde.
- Učitelj realizira učni načrt.
- Učitelju je mar za učence.
- Učitelj spodbuja učence k medsebojnemu vrednotenju znanja in spremljanju napredka glede na dogovorjene kriterije uspešnost.
- Učitelj izvaja učni proces po skupnem dogovoru z učenci.
- Učitelj izvaja učni proces po skupnem dogovoru z drugimi učitelji (in mentorji v podjetjih).
- Učitelj pozna in redno uporablja različne metode in oblike dela za aktivno vključevanje učencev.
- Učitelj v učni proces ustrezno vpeljuje elemente formativnega spremljanja.
- Učitelj izvaja individualiziran pristop in podpira učence.
- Učitelj uvaja inovativne pristope in vsebine v učni proces.
- Število in uspešnost inovativnih pristopov učitelja v učnem procesu.
- Učitelj pozna in ustrezno uporablja informacijsko-komunikacijsko tehnologije v učnem procesu.
- Učitelj pozna in uporablja stroje in naprave, ki se uporabljajo na strokovnem področju in jih ustrezno vključi v učni proces (na področju praktičnega usposabljanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju).
- Učitelj vse učence aktivira (spodbudi k in vzdržuje v miselni aktivnosti v učnem procesu, učencem ni dolgčas ...).
- Učitelj omogoča in spodbuja učence h kritičnemu mišljenju (sprašujejo in odkrivajo, so pozorni na natančno in jasno rabo jezika, presojujejo in vrednotijo na osnovi jasnih in relevantnih kriterijev, sklepajo in interpretirajo, argumentirajo, rešujejo probleme in se odločajo, razmišljajo o lastnem razmišljanju).
- Učitelj ima spoštljiv odnos do učencev (npr. pravočasno prihaja v razred, pozna učence, pozdravlja, je vljuden, dosleden, dopušča različnost, postavi in upošteva mejo, je na voljo, ko ga učenci potrebujejo ...).
- Učitelj zagotavlja sproščeno učno okolje (npr. učenci govorijo, se poslušajo, spoštujejo različna mnenja, izkušnje, dopuščene so napake, humor, učenci učitelja z veseljem sprašujejo o znanju ...).
- Stopnja zadovoljstva učencev z različnimi vidiki učiteljevega delovanja (npr. aktivne oblike dela, pozitiven odnos, prepoznavanje individualnih potreb, spoštovanje raznolikosti, strpnost idr.).
- Učna uspešnost učencev (dodana vrednost v obdobju od vstopa do izstopa v učni proces, rezultati šolskih, nacionalnih in mednarodnih preverjanj znanja, uspehi učencev na tekmovanjih, učna uspešnost učencev s primanjkljaji na posameznih področjih idr.).

Viri podatkov

- Ravnateljeva ocena delovne uspešnosti.
- Povratna informacija na rednem letnem razgovoru.
- Analiza učiteljevih učnih priprav.
- Analiza skupnih učnih priprav učiteljev v izobraževalnem programu (na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja je to izvedbeni kurikulum).
- Analiza dnevniškega zapisa realizacije ur.
- Analiza ur oddelčnih skupnosti, tematskih dnevov in dejavnosti.
- Povratna informacija s kolegialnih hospitacij, sodelovalnega poučevanja, supervizije, koačinga.
- Različni načini preverjanja zadovoljstva učencev (vprašalniki, razgovori na razrednih urah).
- Samorefleksija, samoocena.
- Opazovanje pouka, učni sprehodi v/med šolami ...
- Izdelki in listovniki učencev.
- Gradiva, ki jih je so-ustvaril učitelj in jih uporablja v učnem procesu.

Standard 2

Učitelj načrtuje, spremlja, vrednoti in izboljšuje svoje profesionalno delo ter usmerja svoj razvoj

Pomembno je, da učitelj o svojem delu razmišlja načrtno in sistematično, zbira raznovrstne podatke, oblikuje zanesljive sklepe ter ugotovitvam prilagaja svoje delo v razredu, pa tudi osebne cilje profesionalnega razvoja. Z namenom uvajanja novosti v svoje profesionalno delovanje se poslužuje raznovrstnih formalnih ali neformalnih oblik profesionalnega učenja, ki mu omogočajo pridobivanje teoretičnih znanj ter refleksijo o obstoječih prepričanjih in vrednotah, ki so v temelju njegovega strokovnega doživljanja in ravnanja.

Kazalniki kakovosti

- 2.1 Učitelj načrtuje profesionalni razvoj in se vključuje v različne oblike profesionalnega učenja.
- 2.2 Učitelj spremlja in vrednoti lastno profesionalno delo ter ga izboljšuje.

Opisi kazalnikov in primeri vprašanj za razmislek so prikazani v preglednici na strani 18.

Standard 2 | Učitelj načrtuje, spremlja, vrednoti in izboljšuje svoje profesionalno delo ter usmerja svoj razvoj

Kazalniki	Opis kazalnikov	Primeri vprašanj za razmislek
Učitelj načrtuje profesionalni razvoj in se vključuje v različne oblike učenja.	Učitelj načrtuje svoj profesionalni razvoj za izboljšanje učenja in poučevanja, skladno s razvojnimi cilji šole. Nenehno spremlja razvoj na strokovno poklicnem področju in pozna najnovjša spoznanja o učenju. Pozna in se poslužuje različnih formalnih in neformalnih, individualnih in skupinskih oblik profesionalnega učenja, v in izven šole. Izobražuje se, usposablja, dela in ustvarja na različnih področjih svojega profesionalnega delovanja (predmetno področje, področje dela, ki ga opravlja, vodenje, sodelovanje, IKT ipd.).	• Kako razumem profesionalni razvoj in učenje? • Kako se učim? V kolikšni meri učenje vpliva na spreminjanje mojih pojmovanj, prepričanj in stališč ter prakse? Kako to vem? • Kaj me vodi pri načrtovanju profesionalnega razvoja? • Kako je moj profesionalni razvoj usklajen z razvojnimi usmeritvami šole? • katerih oblik profesionalnega učenja se najpogosteje poslužujem in zakaj? • Katere oblike učenja me najbolj spodbujajo k napredku, h kritični presoji, spreminjanju pojmovanj in stališč? Zakaj? • Kako se seznanjam z novostmi in razvojem na področju stroke ter na področju učenja in poučevanja?
Učitelj spremlja in vrednoti lastno profesionalno delo ter ga izboljšuje.	Učitelj izboljšuje profesionalno delovanje tako, da ga raziskuje. Namensko, sistematično in nenehno spremlja in vrednoti svoje delo s ciljem izboljšanja kakovosti dosežkov učencev oz. razvoja in učenja otrok. Učitelj razume pomen profesionalnega učenja za razvoj in kakovost svojega delovanja. Raziskuje in reflektira svoje delovanje in učenje ter spreminja in izboljšuje lastno prakso. Zbira povratne informacije s strani sodelavcev, ravnatelja, učencev, staršev, delodajalcev ipd. ter na osnovi tega ugotavlja močnejša in šibka področja svojega profesionalnega delovanja. Reflektira svoje delo in procese lastnega učenja in ve, kako se njegovo profesionalno učenje odraža pri njegovem delovanju. Spreminja, izboljšuje svojo prakso profesionalnega delovanja in je ves čas usmerjen v vseživljenjsko izkustveno učenje.	• Kako spremljam in vrednotim lastno profesionalno delovanje? • Kako izvajam refleksijo? Kakšen instrument uporabljam pri tem (npr. portfolio)? • Na kakšen način zbiram povratne informacije in kdaj to počnem? Kako pogosto pridobivam povratne informacije od ravnatelja, kolegov, delodajalcev, staršev, učencev? Katere povratne informacije zbiram in zakaj? • Kako vplivajo povratne informacije (npr. medsebojne hospitacije, hospitacije ravnatelja ipd.) na spreminjanje moje prakse? • Katere novosti upoštevam v učni proces glede na povratne informacije ter refleksijo? Kako vem, da so prav te, ki jih upoštevam, v prid učenčevim dosežkom? • Kako vešč sem in kako pogosto (akcijsko) raziskujem svoje profesionalno delovanje? • Katere so močne in katere šibke točke mojega profesionalnega delovanja?

Primeri meril in opisnikov kakovostnega profesionalnega učenja učitelja

- Učitelj svoje profesionalno učenje usmerja v izboljšanje poučevanja, pri čemer upošteva tudi razvojne in prednostne cilje šole.
- Učitelj redno zbira povratne informacije (tudi od svojih učencev) o svojem delu in pri tem uporablja različne vire podatkov.
- Učitelj se vključuje v različne formalne in neformalne oblike profesionalnega učenja.
- Učitelj se samoizobražuje, spremlja razvoj na svojem strokovnem področju, bere strokovno in znanstveno literaturo ter pozna rezultate novjših domačih in tujih raziskav.
- Učitelj pozna in uporablja različne načine za spremljanje in kritično vrednotenje lastnega dela (npr. opazovanje, povratna informacija, kritično prijateljevanje, razgovori z učenci, anketni vprašalniki idr.).
- Učitelj se strokovno argumentirano in avtonomno odloča o svojem učenju in delovanju.
- Učitelj raziskuje svojo prakso ter pridobljeno znanje in spretnosti redno širi v šoli in izven nje.
- Učitelj ve, kako se njegovo profesionalno učenje odraža pri njegovem delu z učenci in njihovih dosežkih.
- Število in uspešnost vpeljanih novosti v učni proces (kot rezultat profesionalnega učenja).
- Učitelj razpolaga z dokazili o svojem profesionalnem učenju.
- Uspešno končani programi nadaljnega izobraževanja in usposabljanja oz. programi kariernega razvoja, tj. programi profesionalnega, usposabljanja, izobraževanja v študijskih skupinah in mrežah, tematske konference, izredni programi in projektni programi (po Pravilniku o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju).
- Uspešno končani drugi programi usposabljanj.
- Pridobljena dodatna funkcionalna znanja.
- Podatki o dodatnem strokovnem delu in pridobljen strokovni naziv.

Viri podatkov

- Ravnateljova ocena delovne uspešnosti.
- Povratna informacija na rednem letnem razgovoru.
- Dokumentacija učitelja in interni dokumenti šole.
- Različni načini zbiranja povratnih informacij od učencev, drugih učiteljev, delodajalcev, staršev, ravnatelja itd.

Standard 3

Učitelj deluje v (profesionalnih učečih se) skupnostih

Šola predstavlja prostor učenja, tako za učence kot za učitelje, ki – organizirani v različne strokovne skupine – razrešujejo raznovrstne dileme o učenju, raziskujejo svoja prepričanja in vrednote, izmenjujejo izkušnje, reflektirajo lastno prakso ter razpravljajo in presojujejo alternativne možnosti obstoječim praksam. Na ta način se učijo drug od drugega ter kot posamezniki in kot skupnost profesionalno napredujejo.

Učenje znotraj šole je še bolj učinkovito, če se učitelji dejavno vključujejo v različne oblike profesionalnega sodelovanja in delovanja izven šole. S tem krepijo tudi vlogo šole v lokalnem in širšem okolju.

Kazalniki kakovosti

- 3.1 Učitelj se vključuje in prispeva k razvoju učeče se skupnosti v šoli.
- 3.2 Učitelj se vključuje ter deluje v skupnostih izven šole.

Opisi kazalnikov in primeri vprašanj za razmislek so prikazani v preglednici na straneh 22–23.

Standard 3 | Učitelj deluje v (profesionalnih učečih se) skupnostih

Kazalniki	Opis kazalnikov	Primeri vprašanj za razmislek
Učitelj se vključuje in prispeva k razvoju profesionalne učeče se skupnosti v šoli.	Učitelj se zaveda pomena delovanja vsakega posameznika za kakovostno delovanje in uspešnost šole, zato se aktivno vključuje in skrbi za razvoj profesionalne učeče se skupnosti v šoli. Učitelj kot vodja učenja poleg nenehnega izboljševanja lastne prakse: • razvija veščine in je usmerjen v izgrajevanje sodelovalne kulture med sodelavci, spoštuje človekovo dostojanstvo in se ravna po načelu enakosti in pravičnosti; • krepi sodelovanje med učitelji in spodbuja skupno učenje; • organizira, vodi in/ali aktivno sodeluje v različnih oblikah profesionalnega učenja v šoli; • spodbuja druge učitelje k akcijskemu načrtovanju, refleksiji, raziskovanju; organizira, vodi in/ali sodeluje v kolegialnih presojah; • organizira, vodi in/ali aktivno sodeluje v formalnih in neformalnih strokovnih skupinah; • skrbi za predstavitev in prenos novih spoznanj in primerov dobrih praks v šoli; • konstruktivno sodeluje pri odločanju na ravni šole.	• Kako razumem pojem »profesionalna učeča se skupnost« in »učitelj vodja«? • Na kakšen način prispevam k razvoju šole kot učeče se organizacije? Kako pogosto in zavzeto se vključujem v različne oblike kolegialne presoje v šoli, npr. medsebojne hospitacije, učne sprehode ipd.)? • Na kakšen način z drugimi učitelji delim svoje znanje, izkušnje, dileme? Katero znanje, izkušnje in dileme delim? • Kako soustvarjam kulturo sodelovanja med učitelji in drugimi zaposlenimi v naši šoli? • Kako pogosto in na kakšen način sodelujem v šolskih organih? • Kako prispevam k pomembnim odločitvam na ravni šole? • Kako pogosto organiziram in vodim najrazličnejše dogodke v okviru šole?

Učitelj se vključuje in deluje v skupnostih izven šole.	Učitelj:	
	• se dejavno vključuje v različne oblike profesionalnega sodelovanja in učenja izven šole za razvoj in krepitev kakovosti učenja in poučevanja (z drugimi učitelji, delodajalci, ravnatelji, predstavniki šolskega sistema, javnimi zavodi, zbornicami, fakultetami, strokovnjaki ...); • se profesionalno in tvorno vključuje v javne razprave o pomembnih vprašanih vzgoje in izobraževanja ter tako prispeva k sistemskim predlogom, krepitevi, prepoznavanju vloge učitelja v družbi; • sodeluje v lokalnem okolju za krepitev socialnega in kulturnega kapitala, npr. medgeneracijsko sodelovanje, prostovoljstvo, kulturne in druge prireditve idr.; • sodeluje z drugimi deležniki za doseganje ciljev VIZ (gospodarstvo, združenja, centri, kulturne ustanove ...); • se aktivno vključuje v mednarodno sodelovanje.	• Kako pri svojem delu upoštevam novosti in zahteve šolskega sistema, spoznanja stroke ter pričakovanja in potrebe lokalne skupnosti? • Kako prenašam svoje znanje in veščine (študijske skupine, sodelovanje z delodajalci, mentorstvo, svetovanje, članki, mreže ...)? • Kako prispevam k sistemskim/strokovnim rešitvam na področju učenja in poučevanja? • Kako prispevam k razvoju stroke in krepitevi statusa učitelja v širši družbi? Kako skrbim za promocijo šole, izobraževalnih programov? • V katere profesionalne skupnosti sem vključen? Kako aktivno v njih sodelujem, kaj prispevam in kaj pridobim? • Kako v sodelovanju z lokalnim okoljem in drugimi deležniki spodbujam krepitev socialnega in kulturnega kapitala ter družbene odgovornosti? • Kako prepoznavam in spremljam spreminjajoče se potrebe na trgu dela, koga vključujem in kako se na potrebe odzivam? (v povezavi s Kazalnikom 9/PSI, glej Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje 2017). • Kako pri svojem delovanju upoštevam širše družbene okolje, vključujoč razvoj znanosti in tehnologije, socialne spremembe in nova družbena razmerja?

Primeri meril in opisnikov

- Učitelj redno in na različne načine sodeluje z drugimi učitelji v šoli (ter mentorji v podjetjih na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja) za izboljšanje prakse učenja in poučevanja.
- Učitelj je zgled vseživljenjskega učenja pri učencih, učiteljih, delodajalcih, starših in drugih deležnikih.
- Učitelj skupaj z drugimi učitelji v šoli in izven šole (mentorji v podjetjih na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja) raziskuje in spoznanja uporablja za izboljšanje prakse učenja in poučevanja.
- Število raziskav in rezultati uporabe ugotovitev raziskav.
- Učitelj je vključen v različne profesionalne učeče se skupnosti za izboljšanje učenja in poučevanja.
- Učitelj se redno udeležuje različnih oblik profesionalnega učenja izven šole, na katerih aktivno sodeluje (okrogle mize, strokovne razprave, predstavitve prispevkov na konferencah ...).
- Učitelj na različne načine sodeluje s starši.
- Delež in aktivnost staršev pri vključevanju v različne oblike sodelovanja.
- Učitelj se redno in aktivno vključuje v profesionalne skupnosti.
- Učitelj tvorno prispeva k obravnavi in pripravi sistemskih rešitev in predlogov.
- Učitelj dobro pozna in sodeluje z lokalnim okoljem.
- Učitelj dobro pozna širše družbeno okolje (znanost, socialne spremembe, nova družbena razmerja).
- Število, vsebina in kakovost vzpostavljenih partnerstev in sodelovanja z delodajalci, izobraževalnimi institucijami in drugimi organizacijami, društvi, ustanovami.
- Število, vsebina in kakovost mednarodnega sodelovanja, v katerega je vključen učitelj.
- Podatki o dodatnem strokovnem delu.

Viri podatkov

- Različni načini ugotavljanja zadovoljstva deležnikov z obravnavami, različnimi dejavnostmi, projekti, sodelovanjem idr.
- Dokumentacija učitelja in interni dokumenti šole (poročila, projektna dokumentacija).
- Različna dokazila o profesionalnem delovanju učitelja v in izven šole.
- Rezultati sodelovanja v mednarodnih projektih.
- Soavtorstvo različnih predstavitev, predlogov, obravnav ipd.
- Mediacija, hospitacije.

Navedena literatura

- Black, P. J., C. Harrison, C. Lee, B. Marshall in D. Wiliam. 2002. *Working Inside the Black Box: Assessment for Learning in the Classroom*. London: King's College Press.
- Dumont, H., D. Istance in F. Benavides, ur. 2013. *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Erčulj, J. 2011. »Profesionalni razvoj kot profesionalna odgovornost.« V *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 9 (2): 15–36.
- Erčulj, J., in N. Trunk Širca. 2000. *S sodelovanjem do kakovosti: mreže učečih se šol*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Fleten, J. B. 2009. »Stališča učiteljev do profesionalnega razvoja.« Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Grah, J., F. Rogič Ožek, B. Žarkovič Adlešič, A. Holcar Brunauer, K. Debenjak, J. Bone, R. Vogrinčič idr. 2017. *Vključujoča šola: priročnik za učitelje in druge strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Hargreaves, A., in M. T. O'Connor. 2017. *Collaborative Professionalism*. WISE Research 12. http://www.wise-qatar.org/sites/default/files/rr.12.2017_boston.pdf
- Harris, A., in M. Jones. 2010. *Professional Learning Communities*. Stradbally: Leannta Press.
- Harris, A., in D. Muijs. 2003. *Teacher Leadership: Principles and Practices*. London: NCSL.
- Holcar Brunauer, A., C. Bizjak, M. Borstner, J. Cotič Pajntar, V. Eržen, M. Kerin, N. Komljanc, S. Kregar, U. Margan, L. Novak, Z. Rutar Ilc, S. Zajc in N. Zore. 2016. *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Koren, A. 2007. *Ravnateljstvo: vprašanja o vodenju šol brez enostavnih odgovorov*. Koper: Fakulteta za management; Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Lesničar, B. T., G. Kranjc, A. Nuth in A. Kärner. 2017. *Učitelj, raziskovalec lastne prakse: poučevanje in učenje s pomočjo dokazov iz pedagoške prakse in znanstvenih raziskav*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Novak, L. 2018. »Raziskovanje lastne prakse – kako in le zakaj?« *Vzgoja in izobraževanje* 49 (1–2): 17–25.
- OECD. 2018. *Teaching for the Future*. Pariz: OECD.
- Paniagua, A., in D. Istance. 2018. *Teachers as Designers of Learning Environments: The Importance of Innovative Pedagogies*. Pariz: OECD.
- Polak, A. 2010. »Samoevalvacija kot nujni spremljevalec profesionalnega razvoja pedagoških delavcev.« V *Samoevalvacija – zakonska zahteva ali kazalnik kakovosti*, ur. J. Bukovec, 16–24. Ljubljana: Supra.
- Stoll, L., and K. S. Louis. 2007. *Professional Learning Communities: Divergence, Depth and Dilemmas*. Maidenhead: McGraw-Hill in Open University Press.

- Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje. 2017. »Nacionalni kazalniki kakovosti na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja.« 2017. http://www.eqavet-nrp-slo.si/wp-content/uploads/2018/05/09_Nacionalni_kazalniki_kakovosti_PSI2017.pdf
- Valenčič Zuljan, M., in D. Blanuša Trošelj. 2014. »Profesionalni razvoj vzgojiteljev z vidika vzgojiteljevih pojmovanj.« *Andragoška spoznanja* 20 (1): 43–60.
- Zavašnik Arčnik, M. 2015. »Vodenje za učenje.« V *Izbrana poglavja iz vodenja v vzgoji in izobraževanju*, ur. M. Zavašnik Arčnik in J. Erčulj, 5–26. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Zavašnik Arčnik, M., in J. Erčulj. ur. 2015. *Izbrana poglavja iz vodenja v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Žgank, N. 2016. »Kako učitelji zaznavajo lastne kompetence in svoj profesionalni razvoj.« Magistrsko delo, Univerza na Primorskem.
- Wiliam, D. 2013. »Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih.« V *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse*, ur. H. Dumont, D. Istance in F. Benavides, 123–145. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Šola za ravnotežje

Državni izpitni center

Zavod
Republike
Slovenije
za kakovost

